

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КОЛОМІЙЧУК ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЇВНА

УДК 811.111'42(043)

**БІНАРНИЙ КОНЦЕПТ *МОРАЛЬНІСТЬ* / *АМОРАЛЬНІСТЬ*
У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРОЗИ
ТА ТОК-ШОУ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Херсон – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент,
Семенюк Ірина Сергіївна
професор університету Пірі Рейз
м. Стамбул, Туреччина

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор,
Ізотова Наталія Павлівна
Київський національний лінгвістичний
університет,
професор кафедри англійської філології,
перекладу та філософії мови імені
професора О.М.Мороховського

кандидат філологічних наук, доцент,
Стодолінська Юлія Валеріївна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
доцент кафедри англійської філології

Захист відбудеться «14» травня 2021 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 у Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, провулок Інженера Корсакова, 47, корп.5, ауд. 322.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розіслано «14» квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Алла ЦАПІВ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферовану дисертацію присвячено встановленню змісту, моделюванню структури, визначенню та зіставленню засобів вербалізації бінарного концепту МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ (MORALITY / AMORALITY) у сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу.

Концептуалізація і категоризація світу в формі бінарних опозицій притаманна людині ще з архаїчної доби, в яку домінантними виступають міфопоетична художня свідомість і синкретичне поетичне мислення (Г. Гачев, І. Троцький). Проте спочатку в міфопоетичній моделі світу "протилежності" ототожнюються, а згодом на зміну бінарній, недиференційованій структурі приходять бінарні опозиції як бінарні розрізнявальні ознаки (О. Фрейденберг), що є універсальним засобом опису семантики. Такі двоїсті протиставлення формуються, виходячи із структури простору, з координат часу, з позначень кольорів, а також природних та культурно-соціальних протиставлень (В. Топоров).

Поняття моральності та аморальності належать до останніх. Вони кваліфікуються як поняття з розмитими межами, чіткі критерії визначення яких важко встановити (Л. Максимов). Проте, їх маркування та аналізування саме на мовленнєвому матеріалі сприятиме окресленню відповідних орієнтирів (Н. Корольова). Зміст моральності відбиває етичні настанови як прояв духовного виміру життя людини, що регулюють її поведінку в соціумі. Моральність є багатовимірним, мінливим феноменом, уявлення та знання про який змінюються у теоретичному та емпіричному аспектах. З одного боку, залежно від перспективи, з якої вона розглядається у міждисциплінарному контексті: філософської (Т. Гоббс, І. Кант, А. Макінтайр, Дж. Мекі, Дж. Мілль), релігійної (Г. Абдигалієва, П. Бейл, В. Прокоф'єв, В. Шердаков), соціологічної (А. Анцупов, С. Парамонова, Ж. Тощенко, К. Нешев), психологічної (Ж. Піаже, J. Doris, L. Kohlberg, D. Lapsley), культурологічної (М. Бердяєв, К. Фрумкін, А. Швейцер) у певний культурно-історичний період. З іншого – під впливом певної конкретної культури та суспільства. Адже моральність, як мова і гра в футбол, є соціальною практикою, що маніфестується через низку цінностей, чеснот, традицій, звичаїв, кодів. Вони, у свою чергу, сприяють створенню спільнот і соціуму загалом (Л. Вітгенштейн). Моральність протиставляється аморальності та, відтак, формується бінарна опозиція моральність vs. аморальність, кожний із складників якої має низку спільних і диференційних ознак. Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY є універсальним і, водночас, культуро-специфічним. У цій опозиції опредметнюються різні уявлення народу про поведінку, яка схвалюється або засуджується етнічною групою як носієм соціально-культурних традицій.

Серед бінарних концептів, що опиняються у фокусі дослідницької уваги у лінгвістиці, є, зокрема такі: GLORY і DISGRACE (К. Русина), SUCCEESS і FAILURE/УСПІХ і НЕВДАЧА (В. Калініченко), ДОБРО і ЗЛО (О. Лисицька), ЛЮБОВ і НЕНАВИСТЬ (О. Балашова).

Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY як такий не ставав об'єктом наукових розвідок. Проте поняття моралі vs. аморальності піддаються лінгвістичному опису в якості етичної опозиції (Н. Корольова). Крім того, окремо аналізуються складники концепту MORALITY / AMORALITY або асоційовані з ними поняття, що

складають зміст останнього (М. Аверіна, О. Ваховська, Н. Вдовиченко, Н. Верхулевська, С. Жаботинська, С. Меньшикова, Т. Мішаткіна, Н. Моспанова, Н. Соляр, Н. Янушевич). Зокрема, досліджуються такі поняття як совість у світлі моральної поведінки особистості (М. Аверіна, В. Гуменний), гріх як моральне зло, що пов'язане з релігійною семантикою, з християнськими мотивами гріха (О. Ваховська), добро та зло (С. Меньшикова, Н. Моспанова), лицемірство як якість особистості, що характеризується нещирістю, аморальністю, наявністю егоїстичних інтересів, брехливості (Н. Соляр).

Актуальність дисертації зумовлено низкою чинників. По-перше, її вписаністю у коло ключових проблем когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, зокрема увагою мовознавців до ірраціонального начала у процесах концептуалізації, категоризації та ословлення світу, що виявляється у наукових пошуках, у фокусі яких перебувають різноманітні бінарні концепти. По-друге, у сучасному суспільстві тотальної дигіталізації, змін клімату та пандемії COVID-19, простежується зміна ціннісних пріоритетів, що впливає на осучаснення уявлень про моральну або аморальну поведінку. Морально-етичні настанови, які протягом століть вважались пріоритетними, сьогодні втрачають цінність та набувають нових інтерпретацій. Виявлення змісту та структури бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, а також визначення засобів його вербалізації в американській художній прозі та скриптах ток-шоу дозволить окреслити, які саме пріоритети щодо етичної поведінки існують сьогодні в американському суспільстві та яким чином вони об'єктивуються у мовленні. По-третє, своєчасність роботи підсилюється зростанням наукового інтересу до дискурсу ток-шоу, що окреслює межі моральності та є цариною вирішення найважливіших соціально-етичних питань (М. Cardwell, S. Lowney Kathleen).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота підготовлена за профілем досліджень, що проводяться на кафедрі англійської філології та перекладу Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка в рамках теми: "Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови" (номер державної реєстрації 0112U002273). Тему дисертації було затверджено рішенням Вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (наказ №6 від 24.01.2014 р.).

Метою дослідження є визначення змісту бінарного концепту MORALITY / AMORALITY та засобів його вербалізації у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу в зіставному аспекті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- окреслити теоретичні засади дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у художній прозі та ток-шоу;
- розробити комплексну методикау аналізу дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та ток-шоу;
- уточнити жанрову специфіку сучасної американської художньої прози та ток-шоу;

– виявити поняттєвий шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через визначення його номінативної специфіки шляхом аналізу словникових дефініцій;

– визначити асоціативно-образний шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через окреслення мікрополей його змістової структури;

– схарактеризувати лінгвостилістичні засоби вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу;

– встановити комунікативні стратегії і тактики вербалізації бінарного концепту в сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу;

– побудувати модель бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу;

– виявити спільні та диференційні тенденції у вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу.

Об'єктом дослідження постає бінарний концепт MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу.

Предметом дисертації є лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні особливості вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, а також порівняльно-зіставна характеристика його вербалізованих складників на матеріалі текстів сучасної американської художньої прози та скриптів ток-шоу.

Матеріалом дослідження слугують дані суцільної вибірки, отримані із тлумачних словників, а також текстових фрагментів, відібраних з сучасних американських художніх прозових творів та скриптів американських ток-шоу у 2010-2020 роках. Досліджуваний матеріал складають 15 текстів та 400 фрагментів тексту ток-шоу, загальний обсяг яких становить 3259 друкованих сторінок. Твори художньої прози включають: Al-Koni, Ibrahim *The Puppet*, Chevalier, Tracy *Girl with a Pearl*; Cook, Robert *Mutation*; Ferrante, Elena *The Story of the Lost Child*; George, Martin, R. *A Clash of Kings*; George, Martin *A Dance With Dragons*; Himmich, Bensalem *My Torturess*; Hosseini, Khaled. *The Kite Runner*; Lyall, Gavin. *Honourable Intentions*; McCarthy, Cormac *The Road*; McEwan, Ian *Atonement*; Martin, George. *A Feast for Crows*; Martin George, *A Game of thrones*; Pratchett, Terry *The Long Earth*; Stockett, Kathryn *The Help*. Аналізуються скрипти ток-шоу Ларі Кінга, Елен Дедженерес, Опри Вінфрі, Роуз Одонел та інші. Загальний обсяг емпіричного матеріалу складає 39 джерел.

Мета й завдання дисертації, а також специфіка досліджуваного об'єкта зумовили необхідність комплексного використання низки **методів**: *методи індукції, дедуції, аналізу, синтезу* для окреслення теоретико-методологічних засад дослідження та формулювання висновків наукової розвідки; *емпіричні загальнонаукові методи* (застосування *суцільної вибірки* для відбору матеріалу дослідження); *концептуальний аналіз* з метою побудови структурної моделі концепту; *дефініційний аналіз* для виявлення змістового наповнення та окреслення поняттєвого шару аналізованого концепту за авторитетними лексикографічними джерелами – англомовними універсальними та енциклопедичними (філософія, культурологія, педагогіка); *описово-аналітичний метод* для здійснення аналізу

емпіричного матеріалу дослідження та систематизації й узагальнення отриманих результатів; *метод кількісних підрахунків* з метою порівняння частоти застосування лексико-стилістичних засобів у текстах художніх творів та скриптах ток-шоу; *метод лінгвостилістичного аналізу* для визначення лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту, що складають його асоціативно-образний шар); *методика побудови асоціативного зв'язку* для виділення асоціативних шарів концепту; методи *зіставлення та порівняння* застосовуються для виявлення спільних та відмінних концептуальних ознак бінарного концепту MORALITY / AMORALITY.

Сукупно опрацьований матеріал, методи та методики дослідження, а також його джерельна база зумовили наукову достовірність висновків та об'єктивність теоретичних положень дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що у дисертації *вперше* застосовано комплексний підхід до виявлення структурних особливостей бінарного концепту MORALITY / AMORALITY як відображення ціннісних уявлень про зазначене поняття як універсальну соціальну та індивідуальну категорії. *Уперше* концепт MORALITY / AMORALITY потрактовано як бінарний. Змодельовано структурну модель бінарної опозиції концепту MORALITY / AMORALITY, виявлено поняттєвий шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через визначення його номінативної специфіки шляхом аналізу словникових дефініцій, визначено асоціативно-образний шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через окреслення мікрополей його змістової структури. Виокремлено комунікативні тактики і стратегії вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у скриптах телевізійних ток-шоу.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у внеску її результатів і висновків у когнітивну лінгвістику та лінгвоконцептологію завдяки комплексному науковому осмисленню проблеми аналізу концептуальної структури бінарної опозиції MORALITY / AMORALITY, розкриттю аксіологічного змісту аналізованого концепту, а також завдяки реконструкції його структури та зіставному аналізу реалізацій бінарного концепту MORALITY / AMORALITY в сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу.

Практичне значення одержаних результатів дисертації зумовлено можливістю їх використання під час викладання нормативних теоретичних дисциплін, як-то: стилістика англійської мови (розділ «Стилістична семасіологія»), лексикологія (розділ «Лексична семантика»), стилістика (розділ «Стилістика художнього тексту», «Стилістична лексикологія»), а також спецкурсів із когнітивної семантики (розділ «Когнітивне моделювання»), журналістики (розділ «Телевізійна риторика»), соціолінгвістики та кіномистецтва, а також під час підготовки студентських науково-дослідних і кваліфікаційних робіт, а саме: курсових, дипломних і магістерських студій.

Апробація результатів дисертації здійснювалась на науково-практичних та міжнародних конференціях, семінарах та інших подіях, організованих кафедрою англійської філології та перекладу імені проф. Д.І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка та іншими освітніми установами: «Мови і світ: дослідження і викладання» (Кіровоград, 2014), «Міжкультурна комунікація:

мова – культура – особистість» (Острог, 2015), «Сучасний стан та перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу» (Житомир, 2014, 2015), «Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2014), "Modern Problems of Education and Science" (Угорщина, м. Будапешт, 2015 р.), «Сучасні лінгвістичні студії XXI століття» (Житомир, 2015), «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2017).

Публікації. Результати дослідження повною мірою відображено в 9 одноосібних авторських публікаціях загальним обсягом 2,9 др. арк.: у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (1,8 др. арк.), 1 статті, опублікованій в іноземному фаховому виданні (0,42 др. арк.) та 3 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях (0,68 др. арк.).

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок. Список використаної літератури містить 366 джерел, з них 75 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено її мету, об'єкт і предмет дослідження; викладено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено наукову новизну дослідження, теоретичну і практичну цінність отриманих результатів; окреслено відомості про апробацію результатів дослідження та публікації, здійснені автором з теми дисертації; визначено його структуру та обсяг.

У **першому розділі** «**Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу**» здійснено критичне осмислення понять моральності та аморальності у міждисциплінарному контексті. Схарактеризовано поняття моральності та аморальності з позицій філософії, релігії, у світлі суспільних наук та лінгвістики. Окреслено поняття бінарного, парного, еквівалентного концептів та поняття антиконцепту. Визначено динаміку поглядів на феномен бінарного концепту з позицій лінгвоконцептології, розтлумачено компоненти бінарного концепту MORALITY та AMORALITY у світлі сучасних лінгвоконцептологічних досліджень, визначено жанрово-стилістичні особливості сучасної американської художньої прози та ток-шоу, розроблено комплексну методику дослідження.

Низка підходів до вивчення понять моральність та аморальність у міждисциплінарному світлі складає підґрунтя бінарного концепту MORALITY / AMORALITY. На основі цих підходів, визначено, що мораль є духовною категорією і показником найвищого рівня духовного розвитку – філософський підхід (А. Макінтаір); мораль є амбівалентною структурою і становить основу для взаємодії членів суспільства – соціологічний підхід (А. Анцупов); мораль є елементом певної культури і формується під впливом культурних традицій, які прийняті серед певного етносу – культурологічний підхід; мораль – це компонент концептосфери, яка об'єктивується у мові – лінгвістичний підхід (Н. Вдовиченко, І. Кононова, Н. Корольова). Окрім окреслених підходів, розглянуто трактування у психології, де поняття мораль розуміється як умова здійснення самоконтролю стосовно поведінки

індивіда в суспільстві або групи щодо індивіду (Е. Головаха), в педагогіці мораль трактується як якість індивіду, що відноситься до норову, складу душі, звичок тощо (С. Huff), мораль у світлі медицини набуває значення зобов'язання (Л. Арнаусова).

Формування моралі бере початок із системи заборон та табу, які існували у родовому суспільстві. Мораль необхідна для регуляції соціальної поведінки індивідів у суспільстві. Як показник духовності, мораль та моральність пов'язані з релігією та вірою і часто вживаються як її синонім.

Мораль, духовність – це особистий, глибокий, інтимний вимір, недоторканне для суспільства, контроль якого не може бути тотальним. І всі програми виховання нової духовної людини з новою мораллю, сформованої за замовленням суспільства, мають тоталітарний характер. Мораль та духовність не можна цілком формалізувати, соціалізувати, вони мають не зовнішнє, а внутрішнє джерело – голос серця. Соціальними ж інститутами є моральність та релігійність (Г. Абдигалієва).

Загальнонауковий розподіл моралі на індивідуальну та суспільну передбачає, що індивідуальна мораль пов'язується з категоріями самовдосконалення та іноді егоїзму, а соціальна є проявом адаптації моральних поглядів індивіда до норм соціального життя (В. Шаховський).

З огляду на те, що об'єктом дослідження є бінарний концепт MORALITY / AMORALITY з метою окреслення теоретичного підґрунтя роботи в цьому розділі простежуємо еволюцію поглядів на поняття бінарності та власне розуміння бінарного концепту. Уявлення про бінарність концептів походять від того, що світ людини є дуалістичним (І. Даниленко). Дуалізм спирається на поєднання двох початків, які є протилежними за змістом. Дуальними є категорії *добро* і *зло*. Серед іншого, людина категоризує світ у бінарних опозиціях, сутністю яких є протилежність як суттєва ознака ментального відображення (Е. Бенвеніст, Л. Боярова). Послуговуючись цим поглядом об'єкт набуває значення й актуальності завдяки існуванню іншого протиставленого об'єкта, що стало основою вивчення бінарних концептів. Концепти, побудовані на антонімічних відношеннях належать до бінарних (М. Пименова). Бінарні опозиції – це універсальні властивості дійсності, що зумовлюють її конструювання у свідомості (В. Маслова). У сучасних лінгвістичних розвідках увага науковців спрямовується на такі бінарні концепти: ЖИТТЯ та СМЕРТЬ (О. Приходченко), ДОБРО і ЗЛО (Т. Печагіна) та ін. Також у лінгвістиці частково було розглянуто окремо компоненти бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, а саме концептосферу *мораль* (М. Янушевич), концепт МОРАЛЬНІСТЬ як лінгвокультурну універсалію (Н. Вдовиченко), концепт СОВІСТЬ (М. Аверіна).

Бінарні концепти базуються на опозиційних відношеннях. Обов'язковим елементом бінарного концепту є антонімічні концептуальні ознаки. За функційним критерієм концепти розмежовуються на художні (О. Воробйова, В. Маслова, В. Ніконова), буденні та наукові (Н. Красавський). Виявом концептуального або культурного інакомислення слугує антиконцепт (А. Приходько, Ю. Степанов, О. Воробйова), що досліджуються зокрема у ракурсі категорії парадоксальності (О. Маріна).

Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY належить до соціальної, етнічної та національно-культурної сфери. Ця бінарна опозиція є лінгвокультурним явищем,

яке втілює знання про добро і зло, справедливість і несправедливість, правду і неправду.

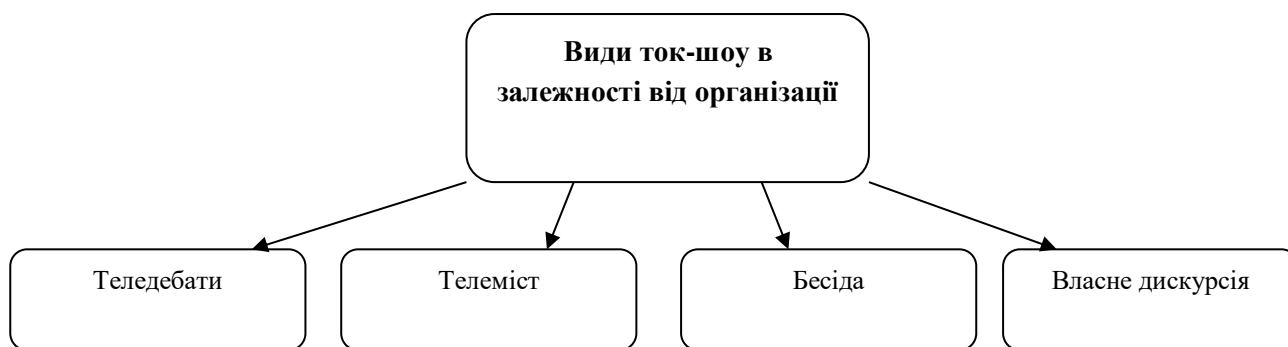
Комплексний підхід до дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY дозволяє реконструювати його фреймову структуру, в якій виділяються індивідуальний та соціальний фрейми. Встановлено, що індивідуальний фрейм опрідметнює знання та уявлення про особистісні моральні прояви людини. Натомість, соціальний фрейм включає морально-етичні відносини між людьми.

Лінгвоконцептологічне дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY ускладнено тим, що у наукових розвідках не існує універсального розуміння понять моральності та аморальності. Найбільш типовими асоціаціями з мораллю є почуття та відповідні емоційні/духовні стани. У реферованій дисертації вербалізація бінарного концепту MORALITY / AMORALITY здійснюється на матеріалі сучасної американської прози та скриптів ток-шоу.

Виникнення жанру ток-шоу датується 1967 роком. Його винахідником вважається американський журналіст Філ Донах'ю. Сучасні ток-шоу є засобом комунікації із масовою аудиторією та впливу на світогляд глядачів та мають характер полілогу (А. Саліхов). Вони характеризуються обговоренням конфліктних проблем, тому часто спричиняють скандали. Ток-шоу поділяються на теледебати, телеміст, бесіду та власне дискусію (Г. Набокова, М. Недопитанський, Н. Островська). У дослідженні виявлено, що морально-етична складова ток-шоу тривалий час залишалася поза увагою дослідників. Цю лакуну заповнює наша робота.

Таблиця 1

Види ток-шоу в залежності від організації

Згідно з морально-етичним критерієм, ток-шоу поділяють на «скандальні/конфліктні», тобто ток-шоу, в яких піднімаються провокаційні теми з метою зіштовхування учасників; та «нескандальні/неконфліктні», в яких за мету ставиться реальна допомога учасникам у вирішенні проблеми та пошуку виходу зі складної ситуації (С. Акінфієв).

У розділі також окреслюється комплексна методика дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY в сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу, що включає зокрема концептуальний аналіз. Методика складається з таких етапів:

1 етап полягає в опрацюванні вітчизняних та зарубіжних джерел з тематики розвідки, ознайомленні з наявними напрацюваннями у царині досліджень суміжних концептів. Виокремлено та узагальнено підходи міждисциплінарного вивчення бінарного концепту MORALITY / AMORALITY з позицій філософії, релігії,

суспільних наук та лінгвістики. На даному етапі уточнено категорійно-поняттєву базу дослідження, використано загальнонаукові методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу.

2 етап передбачає складання картотеки контекстів, визначення сутності понять моральності та аморальності у словникових джерелах, етимологічний аналіз, розгляд лексичної сполучуваності ключових слів, окреслення номінативного поля аналізованого концепту, проведення компонентного аналізу. Лексикографічний аналіз в рамках концептуального підходу дозволив нам встановити зв'язок між базовим та периферійними значеннями вербалізаторів концепту. Наприклад, лексичні одиниці: *good, evil, courage, loyalty* та ін. належать до базового поняття з меншим рівнем абстрактності, оскільки лексикографічний аналіз даних значень свідчить, що вони містять сему «якостей людини», що входить до морально-етичної сфери. Натомість, лексичні одиниці: *mood, sadness, happiness* належать до одиниць з високим рівнем абстрактності, оскільки їх значення включає емоційну сферу людини, і тому розглядати їх як складові MORALITY / AMORALITY бінарного концепту можна лише у значенні результату морального вчинку. Одночасне співіснування декількох протилежних конотативних ознак – негативності та позитивності, абстрактності та предметності вже потрапляло до уваги дослідників, зокрема у парадоксальних поетичних формах (О. Маріна).

У межах концепту між поняттями можуть формуватись синонімічні зв'язки, що уможлиблює їх взаємозамінність (З. Попова). Для визначення концептуальної приналежності лексичної одиниці, слово необхідно розкласти на складники, які складають його семи або семантично-структуровані маркери. Відповідно, щоб зрозуміти, чи є слово вербалізатором того чи іншого складника бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, нам необхідно вдатись до аналізу його словникової дефініції, і після цього проаналізувати особливості його використання в мовленні.

В основу розробки власної методології дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY покладено методологію С. А. Жаботинської. Визначено семи понять моральність та аморальність. Семи поняття моральність є такими: *confidence; positive feelings; cheerfulness; discipline; willingness; mental or moral confidence; spirit of optimism; zeal*. Семи поняття аморальність включають такі: *absence of moral standards; wrong; violation of sexual behaviour; refusal of moral distinctions or judgments; absence of moral sensibility*.

Лексико-семантичне поле об'єднує лексичні одиниці в межах спільної поняттєвої категорії, тобто утворює мікрополя (лексико-семантичні групи), які мають основні (ядерні) та опційні (периферійні) зони. Наприклад, складник досліджуваного бінарного концепту MORALITY охоплює зокрема концептуальну ознаку HONESTY/ЧЕСНІСТЬ, що вербалізується такими лексичними одиницями периферійної зони як *fairness, truth, sincerity, goodness* та ін. Периферійні зони характеризуються тим, що лексичні одиниці, які входять до їх складу можуть мати певні семантичні відхилення від базового значення лексичної одиниці ядерної зони.

3 етап дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY передбачає виокремлення основних та периферійних значень концепту, виявлення асоціативних зв'язків та конотацій, побудову синонімічних рядів та концептуальних

моделей, побудову структурної моделі бінарної опозиції концепту MORALITY / AMORALITY.

У концепті виділяються ядро та периферія як головні та менш значущі асоціації. Головні асоціації формують базове поняття, менш значущі асоціації становлять периферію, яка репрезентована образними шарами значення та культурно-маркованими одиницями (О. Селіванова).

Для здійснення комплексного аналізу бінарного концепту MORALITY / AMORALITY використано наукові праці з моделювання концептів, в яких застосовувався лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підхід (В. Ніконова).

Побудова моделей на третьому етапі включає побудову синонімічних рядів, окреслення образного-асоціативного та ціннісного шарів концепту. До прикладу, прикметник *bad*, що вербалізує складник бінарного концепту AMORALITY, за структурою є односкладним: *I won't say she's not so bad when you get to know her, because I think she's worse* ("Honourable Intentions" p. 44). Він містить семантичні ознаки *поганий, неприязний, помилковий, нечуйний*. Його синонімами виступають прикметники *wrong – poor – angry*:

- *She cut him off sharply. "You want to know one big advantage of a flag? – it doesn't go around fucking the wrong people."* ("Honourable Intentions" p.45).

- *The poor people in this world have got no rights, they've got no justice* ("Honourable Intentions" p.111).

- *A threadbare and probably angry female . . . even a French hotel would draw the line somewhere* ("Honourable Intentions" p. 21).

Асоціативно прикметник *bad* в тексті може виражатися за допомогою слів з емоційно-експресивною конотацією, наприклад, *pompous i hot*:

- *He had spotted the two flics since getting off the Metro and guessed who they were, so even apart from the gun, he felt quite safe. Just obvious, pompous, angry and hot* ("Honourable Intentions" p.75).

У дисертації застосовано методику асоціативного експерименту. Концептуальними ознаками концепту MORALITY є «Good / Добро», «Honesty / Чесність», «Justice / Справедливість», «Loyalty / Вірність», «Truth / Правда». У слотовій структурі складника концепту MORALITY у художніх текстах виявлено низку асоціативних слотів: «Моральність – самопожертва – героїзм», «Моральність – правда як винахід», «Моральність – правда – кільце», «Моральність – правда – сльози», «Моральність – справедливість – любов до порядку», «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта».

У структурі складника AMORALITY бінарного концепту виділено такі асоціативні поля: Evil / Зло, Dishonesty / Нечесність, Injustice / Несправедливість, Disloyalty / Зрада, Lie / Неправда. Слотова структура складника бінарного концепту AMORALITY репрезентована такими слотами: аморальність – брехня – день, аморальність – зло – природний інстинкт, аморальність – зло – посмішка, аморальність – зло – гріх, аморальність – зло – справа, аморальність – зло – мрія/сон, аморальність – зрада – дике полум'я, аморальність – зрада – вовча зграя.

У другому розділі «Реалізація бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі» зосереджено увагу на

визначенні засобів вербалізації концепту MORALITY/AMORALITY у художніх текстах, який об'єктивує знання та уявлення про морально-етичну сферу американців, окреслено поняттєвий та асоціативно-образний шари бінарного концепту MORALITY / AMORALITY та встановлено їх польову організацію.

Дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY потребує звернення до текстів, в яких розкриваються особливості людських стосунків, глибоко висвітлюється індивідуальна сфера особистості, її внутрішній світ тощо. Для цих цілей найбільшу цінність представляє художній текст. Адже на тлі розкриття характеру персонажів та розгортання подій художнього твору, можливо виокремити риси героя, проаналізувати його вчинки з позиції моральності або аморальності.

Маючи призначення для впливу на свідомість та емоційну сферу читача, художній текст насичується лексичними одиницями, які можуть викликати у читача почуття жалості, співчуття, докору, засудження вчинків героя та ін., тому художній текст є джерелом формування моральних настанов читача (Конончук, 2010).

Основними антиномічними концептуальними ознаками бінарного концепту MORALITY / AMORALITY є: антиномія суб'єктивного та об'єктивного; антиномія суспільного та особистісного; антиномія моральної цінності та аморальної користі; та антиномія вільного вибору та причини. Виявлено чотири основні антиномії, які реалізуються на індивідуальному та на соціальному рівнях: антиномія Good/Evil (Добро/Зло); антиномія Justice/Injustice (Справедливість/Несправедливість); антиномія Loyalty/Betrayal (Вірність/Зрада); антиномія Truth/Lie (Правда/Неправда). Наприклад, поняття «Good/Добро» охоплює такі якості як *humanity/людяність* (як індивідуальна категорія) та *patriotism/патріотизм* (як суспільна категорія) (С. Меньшикова). У свою чергу, людяність передбачає переживання наступних відчуттів: *love/любов, compassion/співчуття, trust/довіра, hatred/ненависть, jealousy/ревнощі* та ін. Патріотизм як суспільна категорія на перше місце ставить обов'язок як прояв морального вчинку.

Бінарна опозиційність концепту MORALITY / AMORALITY виявляється у таких ознаках: протидія суспільним нормам; здійснення антисоціальних дій; недотримання або порушення моральних настанов; вчинки всупереч совісті. У структурі досліджуваного концепту виділено два макрополя «Моральність/Аморальність як індивідуальна категорія» та «Моральність/Аморальність як суспільна категорія».

Виходячи з розуміння польової організації концепту, виділено його три шари: понятійний, образний та ціннісний. Асоціативні смисли виникають при віддаленні значень від ядра концепту. У структурі складника MORALITY бінарного концепту як універсальні мікрополя виділені наступні: мікрополе «Good / Добро», мікрополе «Honesty / Чесність», мікрополе «Justice / Справедливість», мікрополе «Loyalty / Вірність», мікрополе «Truth / Правда». Ближню периферію складової бінарного концепту моральність складають такі одиниці: *virtue, justice, honour, goodness, decency, honesty, fair play, righteousness, probity, rectitude, uprightness*.

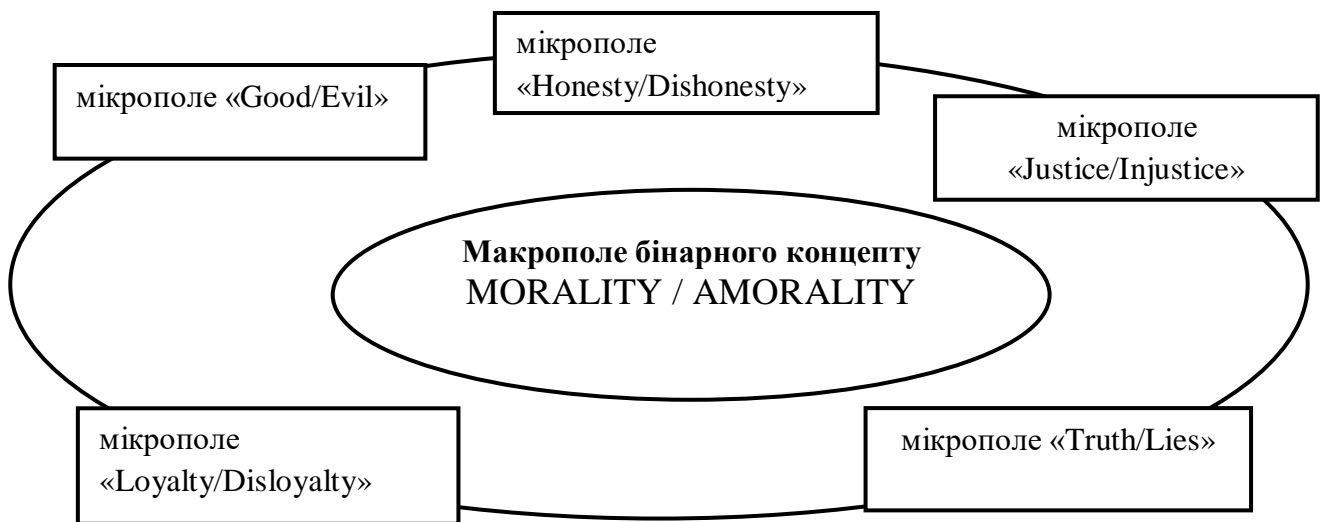

Рис.1 Польова модель бінарного концепту MORALITY / AMORALITY

Асоціативно-образна структура складника бінарного концепту моральність представлена наступними слотами: слот «Моральність – самопожертва – героїзм»; слот «Моральність – правда як винахід»; слот «Моральність – правда – кільце»; слот «Моральність – правда – сльози»; слот «Моральність – справедливість – любов до порядку»; слот «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта». Слотова структура складової аморальності бінарного концепту представлена лексичними одиницями ближньої і дальньої периферії. Авторсько-індивідуальні слоти репрезентовані такими асоціаціями: «Аморальність – брехня – день», «Аморальність – зло – природний інстинкт», «Аморальність – зло – посмішка», «Аморальність – зло – гріх», «Аморальність – зло – справа», «Аморальність – зло – мрія/сон», «Аморальність – зрада – дике полум'я», «Аморальність – зрада – вовча зграя». Наприклад: *Now there was nothing left of the dumb show by the fountain beyond what survived in memory, in three separate and overlapping memories. The truth had become as ghostly as invention* (“Atonement”, p. 11).

У цьому фрагменті унаочнено вербалізацію складника MORALITY бінарного концепту на основі метафоричного порівняння з уявним винаходом (витвором уяви): *as ghostly as invention*. З контексту зрозуміло, що письменник описує спогади. Їх примарність наштовхує на думку, що правда теж, наче примара або безтілесний дим, може щезати, віддалятися.

Таблиця 2

Слот «Моральність – правда як винахід»			
Складова концепту	Фонові інформація	Лексико-семантична характеристика	Асоціація
Моральність	Спогади <i>what survived in memory</i>	Метафоричне порівняння – <i>The truth had become as ghostly as invention</i>	Спогади як примара/дим; Правда як примара/дим

Лексико-семантичне поле морально-етичної концептосфери визначається як ідеальна структура. Бінарна опозиція концепту MORALITY / AMORALITY широко представлена у художній літературі. У процесі аналізу концептів були виділені слотові структури, які характеризуються авторсько-індивідуальним розумінням концепту: слот «Моральність – правда як винахід», слот «Моральність – правда – кільце» та ін.

У третьому розділі «**Вербалізація бінарного концепту МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у сучасних американських ток-шоу**» схарактеризовано морально-етичний складник американських ток-шоу та визначено засоби вербалізації моральних/аморальних вчинків у мовленні героїв ток-шоу, окреслено художні засоби вираження асоціативно-образного складника бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасних американських ток-шоу та виокремлено прагматичні засоби маніфестації складників згаданого бінарного концепту для об'єктивації уявлень про моральність та аморальність.

На лексико-стилістичному рівні досліджено складник MORALITY бінарного концепту. Цей складник вербалізується за допомогою лексичних одиниць з позитивною семантикою (*good, trust, like, love, reputation, charity, respect, commitment*). Чільне місце посідають епітети, які характеризуються експресивним змістом і є семантично позитивним за предметно-логічним змістом. Наприклад:

- *GEORGE H. W. BUSH: And we have a close, friendly, personal relationship, and he's been extraordinarily kind to me* (CNN Larry King Live, Interview with George H.W. and Barbara Bush). В аналізованому уривку складник MORALITY бінарного концепту представлена фразеологізмом *to be kind to smb*, в складі його вжито експресивний епітет з позитивною конотацією *kind*. Доброта завжди асоціюється з моральністю, і фактично є її синонімом. Добра людина – це людина, яка ставиться до інших чутливо, приязно, доброзичливо. Емфатизація предметно-логічного змісту висловлювання досягається використанням емфатичного прислівника *extraordinarily*, який вказує на ступінь прояву доброти.

– *GEORGE H. W. BUSH: You know, I ran against him and he defeated me. And through that, we got to know each other a little, and he asked me to be his vice president. And through that, I got to see him up- close-and-personal as a kind, honorable, decent man.*

BARBARA BUSH: More than that, he was a – he was just a very innately polite man (CNN Larry King Live, Interview with George H.W. and Barbara Bush). У наведеному фрагменті вжито низку однорідних епітетів, які характеризуються позитивною конотацією *a kind, honorable, decent man*. Предметно-логічне значення понять *kind, honorable, decent* реалізує номінацію позитивних якостей людини.

Також складник MORALITY бінарного концепту відтворюється за допомогою фразеологізмів, в складі яких вживаються слова з позитивною і негативною конотацією. Наприклад:

– *CLAXTON: ... It's just sad that, you know, it's almost a year after I reached out to these same women and asked for them to stand up with me against the violence on television* (“The Wendy Williams Show”, 2016). В наведеному уривку складова MORALITY бінарного концепту представлена фразеологізмом *to stand up against violence*.

Предметно-логічним значенням фразеологізму є номінація процесу протистояння насиллю.

Складник AMORALITY бінарного концепту вербалізовано лексичними одиницями з негативною конотацією (*smoke, drugs, without mercy*). Серед лексико-стилістичних засобів, які вербалізують складник AMORALITY бінарного концепту широко використовуються епітети (*naughty boy, rebellious*).

MORGAN: Were you allowed to be a naughty boy, Joel?

*J. OSTEEN: You know, I didn't – I never got off into drugs. I never got off into, you know, rebellious – (CNN Larry King Live, Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen) і метафори (*sexual abuse, personal space*), наприклад:*

*Ricki: It also talks about one thing that I don't think has ever been talked about in, I think, a book like this is, you know, sexual abuse and how your birth can really be a healing process for someone who's been the victim of sexual abuse and I experienced that personally (Transcript of Ricki Lake and Abby Epstein on The Doctors, 2012). Слова з емоційно-експресивним предметно-логічним значенням характеризуються високою інтенсивністю емоційності за семантикою (*hated, homophobic, rape, incest*):*
DEGENERES: You know, exactly that. I think I rode it out. There was nothing to fight. Because for a while, I did – I tried to fight it, I don't understand, I don't understand what I did wrong. I don't understand why -- you know, and whether it was true or not, I felt like people hated me... I felt like – well, mainly I felt like people hated me because I wasn't getting work. That's where that feeling came from (CNN Larry King Live: Interview with Ellen DeGeneres).

Асоціативно-образний шар складника MORALITY у ток-шоу пов'язаний із релігійними (*Catholic boy*): *MORGAN: No, but I'm a good Irish Catholic boy. And you know, when I was young I went to church. It was nothing like this (CNN Larry King Live, Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen), історичними (*Adolf Hitler*), інтертекстуальними (*make love not war*) та іншими елементами. Встановлено, що потенціал у реалізації асоціативного шару компонентів концепту MORALITY / AMORALITY мають фразеологічні одиниці, в основі яких лежить метафоризація (*put smile on face*). Використання метафор (*death sentence*), гри слів (*physically/emotionally/ psychologically abused*), повторів (*tremendous hostility*), порівнянь (*look like at a sexual object*), каламбуру для вираження іронії (*lying for a living*) є засобом вербалізації асоціативних смислів бінарного концепту MORALITY / AMORALITY. Наприклад:*

KING: But he called something else that people in the business got mad at. He said it on our show. He called it lying for a living.

DEPP: Right.

KING: And most actors say they're not lying (CNN Larry King Live, Larry King Special: Johny Depp).

Каламбур *lying for a living* є фразеологічним та інтерпретується як «брехня задля спасіння/блага». Однак з контексту випливає, що фразеологічний каламбур вжито в прямому, але іронічному значенні, тобто його можна тлумачити як «брехня задля життя (іншими словами, задля заробляння грошей)». Іронія полягає у тому, що брехня

в будь-якому випадку розцінюється як поведінка, що підлягає осуду, але в тексті йдеться про акторську діяльність, де «брехня» є вимушеною.

Таблиця 3

Складова «Аморальність – каламбур, іронія lying for a living»

Реалізація асоціативно-образного шару в мовленні тісно пов'язано з національно-культурними традиціями. Розглянемо такий фрагмент:

TURNER: That music video cover of Sara Bareilles' smash hit "Brave" was created by two nurses at the University of Minnesota Amplatz Children's Hospital, where they keep up the spirits of the kids there (Joe Jonas Denies Drug Rumors, 2013). У цьому фрагменті складник MORALITY бінарного концепту вербалізований за допомогою фразеологізму *keep up the spirits*. У структурі фразеологізму *keep up the spirits* образ духу асоціативно пов'язується з внутрішнім станом людини – її настроєм. Відповідно, значення фразеологізму трактується як «піднімати настрій».

Таблиця 4

Складник «Моральність – фразеологізм keep up the spirits»

У тексті ток-шоу йдеться про підтримку хворих на рак дітей. Безперечно, така допомога може бути розцінена як високоморальна, оскільки бачити страждання хворих дітей і прагнути зробити усе можливе для того, щоб вони не падали духом, – це складна, але благородна робота, наприклад:

EWALD: ... And they're all here supporting you, and it just kind of turns into one big family. And I mean, they all helped to make it the best experience that we can and help to put a smile on your face when you don't want to smile (Joe Jonas Denies Drug Rumors, 2013). В цьому фрагменті складник MORALITY бінарного концепту представлена фразеологізмом *to put a smile on your face*.

Основними комунікативними тактиками і стратегіями для вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY є використання стилістичного потенціалу художніх засобів та тактики заперечення, виправдання, роз'яснення, провокації як засобу вербалізації моральної/аморальної поведінки мовця. Успіх комунікації залежить від певних способів організації поведінки мовця та його

інтенції (Е.Ларіна). Сучасні американські ток-шоу характеризується застосуванням таких стратегій і тактик моральної/аморальної поведінки: пропонування альтернативного рішення проблеми, піднятої в дискусії або «терапія»; участь аудиторії у вирішенні проблеми; чітке розмежування категорій добра як прояву моральності та зла як прояву аморальності; драматизм.

ВИСНОВКИ

Концепти є утвореннями, у яких об'єктивуються уявлення народу про оточуючий світ, його історію і культуру. У кожній мові і культурі є універсальні концепти, які належать до ціннісних. Це концепти, які об'єктивують уявлення народу про добро і зло, моральність і аморальність та ін. Ці концепти базуються на опозиційних відносинах і антиномії. Одним з універсальних концептів є бінарна опозиція моральність/аморальність. Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY включає соціальний та індивідуальний виміри.

У дослідженні було проаналізовано в сукупності 980 текстових фрагментів: 500 фрагментів з сучасної американської художньої прози та 480 фрагментів зі скриптів ток-шоу, які вербалізують бінарний концепт MORALITY / AMORALITY. Виявлено, що у структурі бінарного концепту окреслюються такі мікрополя: Good / Evil, Justice / Injustice, Loyalty / Betrayal, Truth / Lies, Honesty / Dishonesty.

Основу методології дослідження складає лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підхід. Визначено, що компонент MORALITY бінарного концепту вербалізується за допомогою лексичних одиниць, які об'єктивують у мові уявлення про основні чесноти людини, які включають доброту, чесність, гідність, щирість та ін. Опозиційний компонент MORALITY бінарного концепту характеризується наявністю у семантиці протилежних значень: злість, нечесність, негідність, нещирість та ін.

Узагальнено, що складник концепту MORALITY у сучасній американській художній прозі та в скриптах ток-шоу актуалізується у поняттях «Good/Добро», «Honesty/Чесність», «Justice/Справедливість», «Loyalty/Вірність», «Truth/Правда»; «Evil/Зло», «Dishonesty/Нечесність». Складник бінарного концепту AMORALITY, відповідно, є антиномічним і реалізованим у поняттях з протилежними значеннями «Evil/Зло», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада» «Lie/Неправда».

Встановлено, що бінарний концепт MORALITY / AMORALITY у мовленні персонажів художніх текстів та учасників ток-шоу вербалізується за допомогою стилістичних засобів, серед яких у художніх текстах найчастіше використовується метафора (39%), анафора та епіфора (32%), епітети (54,2%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (27,5%). У текстах ток-шоу серед стилістичних засобів, які вербалізують концепт MORALITY / AMORALITY найчастіше представлені повтори (31%), метафори (28,5%), градація (4%), каламбур або гра слів (6%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (47,5%).

Визначено, що для об'єктивації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY застосовуються комунікативні тактики і стратегії, які включають використання емоційно-зabarвлених слів, стилістичних прийомів

метафори, анафори, епіфори, епітетів тощо. Вербалізація концепту у скриптах ток-шоу передбачає застосування тактик виправдання і заперечення. Комунікативна тактика згоди/погодження з чим-небудь служить засобом вираження підтримки. Комунікативна стратегія ввічливості використовується як обов'язкова для вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, оскільки вона дозволяє уникнути категоричності у висловлюваннях й агресії.

Перспективним вважається визначення засобів вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY в інших видах дискурсу та на матеріалі інших мов.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Коломійчук, О.С. (2014) Концепт МОРАЛЬНІСТЬ: культурно-семантичний аспект. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка*, 127, 250 – 254

2. Коломійчук, О. С. (2015). The Binary Concept MORALITY / AMORALITY Based upon the Materials of the Modern American Talk Shows. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія»*, 58, 39–42.

3. Коломійчук, О. С. (2015а). Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у сучасному політичному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологія (мовознавство). Вінниця*, 21, 179–185.

4. Коломійчук, О. С.(2016). Універсальні концепти моральності в англійській лінгвокультурі. *Житомир : Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка*, 2 (84), 45–48.

5. Коломійчук, О. С. (2017). Лексико-стилістичні засоби вербалізації концепту МОРАЛЬНІСТЬ в текстах сучасної американської літератури та ток шоу. *Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ*, 70, 101–106.

Наукові праці у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

6. Kolomiichuk O.S. (2016). Verbalization of the Concept AMORALITY in the Modern American Talk Shows. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (22), Issue: 99,11–14.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коломійчук, О. С. (2014). Відображення моральних якостей людини в сучасній американській мовній картині світу. *Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи: збірник тез наукових доповідей*, Кам'янець-Подільський, 27 – 28

8. Коломійчук, О. С. (2015b). Антиномія моральність/аморальність в художній картині світу. *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу: тези доповідей всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003). Житомир : Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка*, 1, 110 – 113.

9. Коломійчук, О. С. (2015с). Лінгвістичний опис етнічної опозиції моральність-аморальність. *Сучасні лінгвістичні студії 21 сторіччя: тези доповідей всеукраїнської наукової конференції*. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 1, 36– 38.

АНОТАЦІЯ

Коломійчук О. С. Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ /АМОРАЛЬНІСТЬ у просторі сучасної американської прози та ток-шоу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України. – Херсонський державний університет, Міністерство освіти і науки України, Херсон, 2021.

У дисертації вперше досліджено бінарний концепт *МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ* у зіставленні семантики і структури на матеріалі художніх текстів сучасної американської прози і телевізійних ток-шоу. Обґрунтовано комплекс методів для дослідження фреймової та слотової структури бінарної опозиції концепту *МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ*. У дослідженні змодельовано тришарову структуру бінарного концепту *МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ*, у якій виділено поняттєво-логічний смисл, асоціативну складову та національно-культурні конотації.

Аналіз семантичної структури бінарної опозиції моральність/аморальність показав, що цей концепт має спільні мікрополя Good / Evil, Justice / Injustice, Loyalty/Betrayal, Truth / Lies, Honesty / Dishonesty. Бінарний концепт *МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ* вербалізується у мові за допомогою використання лексико-семантичних засобів, які включають використання емоційно-забарвлених слів, стилістичних прийомів метафори, анафори, епіфори, епітетів. Застосування комунікативних тактик і стратегій допомагає об'єктивувати досліджуваний концепт у мові задля досягнення мети висловлювання. Встановлено використання таких тактик як виправдання, чесність, заперечення, категоричність, агресія, згода та ін.

Ключові слова: концепт, бінарна опозиція, концептуальна картина світу, мовна картина світу, моральність/аморальність, фрейм, слот, тактики і стратегії.

АННОТАЦИЯ

Коломийчук А. С. Бинарный концепт МОРАЛЬНОСТЬ / АМОРАЛЬНОСТЬ в пространстве современной американской прозы и ток-шоу. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Министерство науки и образования Украины. – Херсонский государственный университет, Министерство науки о образования Украины. – Херсон, 2021.

В диссертации впервые исследован бинарный концепт *МОРАЛЬНОСТЬ / АМОРАЛЬНОСТЬ* в сопоставлении семантики и структуры на материале художественных текстов современной американской прозы и телевизионных ток-

шоу. Обоснован комплекс методов для исследования фреймовой и слотовой структуры бинарной оппозиции концепта *МОРАЛЬНОСТЬ / АМОРАЛЬНОСТЬ*. В исследовании смоделировано трехслойную структуру бинарного концепта *МОРАЛЬНОСТЬ / АМОРАЛЬНОСТЬ*, в которой выделены понятийно-логический смысл, ассоциативная составляющая и национально-культурные коннотации.

Анализ семантической структуры бинарной оппозиции моральность / аморальность показал, что этот концепт имеет общие микрополя Good / Evil, Justice / Injustice, Loyalty / Betrayal, Truth / Lies, Honesty / Dishonesty. Концепт *МОРАЛЬНОСТЬ / АМОРАЛЬНОСТЬ* вербализуется в языке посредством использования лексико-семантических средств, которые включают использование эмоционально окрашенных слов, стилистических приемов метафоры, анафоры и эпифоры, эпитетов. Применение коммуникативных тактик и стратегий помогает объективировать исследуемый концепт в языке для достижения цели высказывания. Установлено использование таких тактик как оправдание, честность, отрицание, категоричность, агрессия, согласие и др.

Ключевые слова: концепт, бинарная оппозиция, концептуальная картина мира, языковая картина мира, моральность/аморальность, фрейм, слот, тактики и стратегии.

SUMMARY

Kolomiichuk O. S. Binary concept MORALITY / AMORALITY in the space of modern American prose and talk shows. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04. – Germanic languages. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson 2021.

The thesis for the first time focuses on the binary concept *MORALITY/AMORALITY* comparing its semantic components and structure on the basis of the literary texts of modern American prose and scripts of television talk shows. A set of methods for studying the frame and slot structure of the concept *MORALITY/AMORALITY* binary opposition is substantiated. The study models a three-layer structure of the binary concept, which highlights the conceptual and logical meaning, *MORALITY/AMORALITY* associative component and national-cultural constituent.

Semantic structural analysis of the binary opposition morality / amorality showed that this concept has common microfields such as Good / Evil, Justice / Injustice, Loyalty / Betrayal, Truth / Lies, Honesty / Dishonesty. The concept *MORALITY / AMORALITY* is verbalized in language through the use of lexical and semantic means, which include the use of emotionally colored words, stylistic devices of metaphor, repetition, epithets. The use of communication tactics and strategies helps to objectify the concept under study in the language in order to achieve the goal of expression. The use of such tactics as justification, honesty, denial, aggression, consent, etc.

The binary concept *MORALITY/AMORALITY* is universal because each and every individual has moral although it differs depending on individual features. The binary concept *MORALITY/AMORALITY* refers to emotional sphere and appeal to the inner world of individual, his/her values and worldview. It reveals the social background of personality.

Due to the changing values in contemporary society the understanding of moral is modernized. Spreading of tolerance and respect to cultural difference leads to change of behaviour which is supported or criticized.

The binary concept *MORALITY/AMORALITY* in the speech of the characters of literary texts and in the speech of the participants of the talk show is verbalized with the help of different lexical and stylistic means. The study showed that among such means in artistic texts most often used metaphor (39%), anaphora and epiphora (32%), epithets (54.2%), emotionally expressive vocabulary with positive or negative connotations (27.5%) and others. In the texts of talk shows, among the lexical and stylistic means that verbalize the concept of morality / immorality, repetitions (31%), metaphors (28.5%), gradation (4%), pun or word play (6%), emotional expressive vocabulary with positive or negative connotation (47.5%).

Keywords: concept, binary opposition, conceptual picture of the world, linguistic picture of the world, morality / amorality, frame, slot, tactics and strategies.

Підписано до друку 13.04.2021. Формат 60*84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний .
Ум. др. арк.0,9. Обл. вид. арк. 0.9. Наклад 150. Зам. 94